

EBRARDUS

WATIENSIS MONASTERII CANONICUS REGULARIS

CHRONICON WATINENSE(Edidit Dom MARTENE, *Thesaurus Anecd.*, tom. III, col. 797, ex ms. Dunensi.)**OBSERVATIONES PRÆVIÆ.**

Altera, quam ad illustrandas res Belgicas promisimus, Historia, est breve Chronicon monasterii seu præposituræ Watinensis ordinis S. Augustini, auctore Ebrardo, ejusdem loci canonico regulari, Olfridi fundatoris discipulo, ac proinde teste oculato, qui res prout viderat scriptis commendavit: cujus proinde opus, etsi breve, non tamen contemnendum. Et certe quæ de Adela comitissa et Roberto Frisio comite, ejus filio, quæ de Drogone et Huberto episcopis Tarvanensibus, quæ de Bergensis monasterii abbatibus refert, cuius eo gratiora speramus, quo difficilius alibi reperiri credimus. Quæ vero de antiquæ ac nobilis Menapiorum civitatis ruderibus se vidisse testatur, eo majorem debent lectoris attentionem conciliare, quod Orosii testimonio maxime consentanea sint.

Porro codex Dunensis, ex quo illud descripsimus, illum tantummodo præfert titulum, Chronicon monasterii Guatinensis, auctore non nominato; verum Ebrardi nomen, quod primæ paginæ apposuit manus recentior, illum clare indicavit, quem etiam non ambigimus auctorem fuisse sequentis opusculi de miraculo quod Brugis contigit anno 1088, cum S. Donatiani meritis paralysi curatus est Tarnardus canonicus regularis Watinensis; nam idem utroque in opere stylus. Illius autem miraculi meminere etiam Acta translationis S. Donatiani apud Surium 14 Octobris, et Harulfus in libro Miraculorum S. Richarii, cap. 1, apud Mabillonium Sæculo v Benedictino. Denique perseveravit sub regula S. Augustini nobilis præpositura Watinensis ad usque erectionem episcopatus Audomarensis, quo tempore omnino extincta fuit, relictibus mensæ episcopali attributis, qui tandem Patribus Angliæ Societatis Jesu cesserunt.

CHRONICA MONASTERII GUATINENSIS.

Exordium Guatinensis Ecclesiæ, in qua sub regula canonice unionis, prout Spiritus sanctus dat eloqui, jussu tuo, mi pater, aggressurus, primo ipsius loci descriptionem, secundo veterum historiarum traditiones, seu etiam id quod visu vel auditu verius compertum habetur, ponere decrevi, ut, dum res tenues, si quos delectat, audierint, quomodo captum de minimis, ut aiunt, atomis in corporis massam colligi succreverint, gratius ordinem narrationis arripiant, quia diu reticita prodere, nova de veteribus cudere, de novis antiqua reparare, nec tam ficta quam vera et indubitata me velle cognoverunt, miscere enim vetustissimos Batavos cum Guatinensibus opinor, quia quorum occupamus locum, quorum destructa construimus, et desolata reformamus, horum profecto vocabulum non mutatum, quamvis levibus syllabis permutatum, imo jure hæreditario nanciscimur obtinere id quod ita esse in subjecta pagina promptius apparebit. Nunc autem, ut ad percipientium singula quæ molimur latius perveniant obtutus, dicendi limitem ingrediamur.

I. De situ monasterii. — Antiquissimum igitur

oppidum fuisse Menaporum, quod nunc Guatinas vocatur vel Guatinum, nulli qui secundum historicos ejusdem pagi confinia vel situm territorii novit est ambiguum. Quos etiam historiarum cognitores Batavos appellant; ob cujus insignie rei aut eventus auspiciam ignoratur. At enim de his in Annalibus suis Orosius (lib. 1), dum locorum atque insularum diversos situs describeret: « Britannia Oceani insula per longum in boream extenditur, a meridie Gallias habet, cujus proximum litus transmeantibus civitas apparet (1), quæ dicitur Rutupi-portus, unde haud procul a Morinis in austro positus, Menæpos Batavosque prospectat. » Unde cum Rutupi-portum in meridiana ejusdem insulæ ripa situm noverimus, nec minus a Morinis Menapæ Batavosque in boream porrectos, eodem mari dividente, in ulteriori litore contiguos prospectum sui ad alterutrum habere, nec dubium Guatinenses a scriptoribus jura Batavos appellari. Illud etiam eorum epitheton, quo genuina quadam feritate inter alias nationes ab auctoribus notati clarebant, si transeamus, indicia Romana vindictæ clamant. Patent enim avulsa murorum

(1) L., aperit.

fundamenta, ædificia partim diruta, et, ut veterem ruinam testantur vestigia, quanto plus fuerant timori, tanto crudelius ab adversariis sunt exstirpati. Sed nec adhuc divinæ providentiæ visum est sufficisse quod primo illo eversionis memento, reliquiarum spes ad usque interuersionem nullam veniam sit... quin etiã ab inde per succedentia tempora ad tantam solitudinem, quasi civitas quæ devastatur, ipsa marmorum fragmenta devenere, ut silvestres feræ stabularent ubi deletæ domus, si quæ superfuissent, vivendi monumenta repararent. Sic hostili vastitate etiã per Christiana curricula consumptus, tanta ætate locus permansit vacuus, nihil in se memorabile habens, præter desolatæ mansionis vetustatem, quæ cuncta quaeversum obduxerat, sola tantum cum sui cantoris tugurio ecclesia, quam summo in vertice gestabat perspicuam inter vepres et serpentium latebras, inter dumeta et querulos avium ramos vili admodum fabrica promuebat. Hanc mi sarum audire solemnia valde tenuis fidelium frequentabat conventus; ubi et ipse aliquando curialem adhuc strepitum quasi mimiloginæ, licet clericus ambiens, dum necdum tempus visitationis meæ seu miserendi ejus advenisset, cum comitatu transitum habui. Memini et meminisse juvat sedulitatem digne dicendi, tunc ibi sacerdotis domni Alhumini quanta benevolentia nos accepit, quam strenuum in famulando circa nobis necessaria se exhibuerit. Videres humilitate serviendi officiosum charitate virum, meque verecundiæ urbanitate sedentem, ut facile divino quodam præsidio propheticum illud prævideres in nobis profuturum: *Ecce, quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum!* Quod non post multos annos Dei providentia impleri contigit, dum ambos nos sagena conversionis ad portum cœnobii, quod postea inibi fundatum est, traxit, ut in eodem, sicut postmodum claruit, subiret locum regiminis, et me, quod ante multis votis cupierat, post ejus transitum Ecclesia reciperet Cuatinensis.

II. *Loci descriptio.* — Tum ego nova rerum facie curiosus, quæ in tanta vallis amplitudine solers antiquorum circa fuisset aspicio, miseratus locum, miseratus excidium, nihil minus quam quod hodie videmus futurum æstimabam, apparebat tamen ex facili quoniam fuerit suis diebus celebris, in quo tanta destructionis monimenta adhuc reservabantur. Nam quanta fuerit popularis frequentia, quantusque concursus, publicæ atque regales viæ utrinque convenientes præmonstrant. Quarum illa quæ a diffusa orientis plaga ad nos usque dirigitur, alveo subterfluente clauditur; altera vero a pharo altissimo, quæ domus olim specularia in hiberna Romanorum dicebatur, Bononiæ muro contigua, ad

(2) Cumbæ vocabulum diversimode a scriptoribus mediæ ætatis accipitur; aliquando pro telonio, nonnunquam pro cymba seu navi, aliquoties vero pro tæco declivi; quæ acceptio huic loco videtur magis accommoda. — Ni legatur *tumbis*, i. e. *tumulis*.

A portum Oceani sita, Britanni iam Deirorum insulam prospectans, ab occidentali parte supra dictam eundem terminatur in amnem; quem, sicut vetustatis fama loquitur, per ambas vaduosum stratas fuisse accolarum commenta ferunt. Sed fidem his non præbentes, magis hoc admirari quam credere volumus; est enim magnæ profunditatis, et non solum ex sui altura piscosam circummanentibus conferens abundantiam, verum et navigio habilis ab Oceano cui multis ostiolis infusus excipitur, tum diversa rerum mercimonia, tum multimodas ad fruendum ministrat capturas. A cujus margine, paulatim succrescente cumulo clementi proceritate, mons gignitur, qui sicut continuo deducta planitie ad subsolum egeritur, ita a septentrione et meridie residentibus cumbis (2) in altitudinem cumulatur. Nemoribus consitus, pascuis uber, vini non ferax, quo solo beneficio Gallos admittimus irrisores, quod succo granorum fermentato coctione potamur, qui si mitioris liquoris potores innoxius (sic) ad Deilaudes non evigilent; arborem frugiferarum simul et diversi generis olerum ad usum famulantium, si colatur, adeo fertilis ut, si nolis procurare utilia, velis nolis, quasi desidiã laboratoris arguens, miro incremento germinet inutilia. At præterea tam salubriter spirantibus ventis expositus ut infecti crassitudinem aeris sive nebularum, quas isdem exhalat nocivam, alveus confluens in se coagulari non permittat.

III — Et hoc sane gratum, et imitabile: atque in re incensata quasi vivum documentum. Inuti enim, velut divino quodam oraculo, ad communem vitam concurrentes, his causis propositis ad proventum debere informari, ut, summo videlicet exercitio culti, ad sancta vivendi studia laboremus, ne quando, quod absit! boni propositi cultum deserentes, indecores nostræ professionis prorumpant abusus, qui vitam eminenti arce mentis copias semel congestissimus, ubi nebulosas sæculi hujus umbras dies in occiduis salubriter aspirans, in occasum semper demergit. Umbras dixerim, ut quidam velox ad fugiendas hujusmodi tenebras, quæcumque, ait, in hoc sæculo magna videntur, umbra vel somnia deputanda sunt. Pulchritudo scilicet corporis, sapientia litterarum, robor membrorum, infusæ dignitatum, regni potentia, hæc ad comparisonem illius æterni diei, umbræ et somnia comprobantur.

IV. — Quare intra castra Ecclesiæ, in militia nominis apostolici, quod primo procinctu in toto maritima regione nos Christi pauperes (3) initiavit, ita vivendum est, ut vinciti charitatis vinculis, præparati pedes in Evangelium pacis, stricto mucrone spiritus, ad debellandas aereas potestates, alios blanda comonitione, alios durius increpando, exemplo vitæ et verbo atque in civitate commanendi, in onni loco bonus odor Dei semper emen-

(3) Hinc colliges Watinense monasterium primum illis in regionibus fuisse ordinis canonicorum regularium S. Augustini, qui non ita pridem in Galliis originem habuerat. Unde et paulo post infra *invidiam ordinis canonici novitatem* appellat.

dationem vitam omnibus offerendo, cum etiam iis A similia posteris ad memoriam transmittendo, non solum dici; sed jure hæreditario Batavi, quasi *beati æri* hæredibus primitivæ apostolicæ conversationis esse possimus. Et ut scholasticæ, quemadmodum inter scientes applaudendo, quiddam verisimile subinferam, ne infertiles ipsi arbores ad aliorum simus provectum; nos forsitan adhuc absentes pendula his arboribus poma manebant, ipsi nos fontes, ipsi nos montes, ipsa hoc arbusta notabant.

V. *De fundatore cœnobii Watinensis.* — Jam aliquantum digrediendi usui nostro prout videbatur necessarium immorati, ipsum cœnobii nostri fundatorem, quem divina miseratione, sic actum arbitramur, ab orientalis Flandriæ partibus, ad memoratum destinavit mittere locum in opus Dei, ad medium producamus, ut non modo exteriora fundamenta jaciatur; verum in ædificio spirituali vivos sanctuarii lapides, ut sapiens architectus, polite componat. Erat is religiosæ vitæ clericus, ordine sacerdotali decoratus, dignus non simpliciter dici domus Olfridus, litteratura seculari ac divinatorum tam convenienter instructus, ut præter quos grammaticos appellamus, in libris divinis ab eo apud nos relictis luculenter appareat, quam diligens eorum examinatus fuerit, dum omni eos genere distinctionum ad intelligentiæ famulatum, prout inter scholasticos de Scripturis sanctis audivit, graviter explevit. Sed forsitan aliquis tu cupidus dicere vel audire quid novi, remordeas, et quod pinxerit non sua, me dixisse reprehendas: te ipsum in hoc convenio. Quid enim habes quod non accepisti? aut non sunt quærenda ab eis abscondita Scripturarum qui Dei voluntatem mentis acumine vicinior contemplantur? an non eorum sequenda vestigia, quibus divina testimonia scrutantibus revelata sunt? Non dico quod ingenium tantum sine doctore non sit laudabile; sed quod est inspirationis et gratiæ: sed dum quidam scioli conclave philosophiæ quasi per rimas tenuissime introspexerunt, vilipendenda dijudicant a doctoribus collecta, nisi academico sapore fuerint condita. Quos potius ridendos addixerim, qui per oblectamenta fallaciæ magis appetunt garrere, quam sancti Spiritus organis, virorum videlicet illustrium documentis obaudire. Quare tanto majoribus eum D disciplinæ bonis inter nos dum vixit abundare vilimus, quanto non inventa aut ficta per se humana persuasionem morum instrumenta palliavit. Verum secundum auctoritatem SS. Patrum religiose vivens enituit.

VI. *Diversis cœnobiis peragratis Watinum prælegit fundator.* — Accedit ad hoc, quod vitæ superioris amore diversa cœnobarum habitacula laborioso circuitu sicut vir desideriorum lustravit; sed soli Guatino specialiter designatus, opulentæ divitiarum atque suffarcinatis (4) ferculis olera nostra sobrie

irrigata præferens, in horum nullo mansit fixus. Cæterum opinatissima quam potuit canonicæ institutionis undecunque decerpta mentis in alveario collegit, ut in horreum sanctæ Ecclesiæ messor divinus conferret, quæ secum in tritura laboraturis grato pastu cibaria dispensaret. Veniens igitur ad descriptum locum, quasi peracto currendi stadio, bravium agonis accepturus: speculata silvarum solitudine, aptum private vivendi ab inopportunitate discurrentium ratus est sibi reperisse latium. Repleat tamen provide vices, velut perspicax in futurum vivendi provisor, et quasi ales jam vicina partui, ubi tuta cubilia ponat sollicita, hinc ventorum turbines, inde milvorum ingluviem, hinc trepida cogitat an grues tandem ardua tremulis in ramis anxie B placet frondea. Ita crebra visitatione non semel aut bis redeundo satiat, quos jam in spe parturiens sibi sociari meditabatur, filiorum mansuinculas solerti curiositate providebat, ne tanta loci commolitate quoquomodo frustraretur

VII. *Locum a Bergensi monasterii jugo liberari curat.* — Sed quia Bergensi monasterii membrum id esse deprehendit, ad quemdam majorem provinciæ virum, principii nostri et re et nomine quasi patrem A, cui æque honesta erat matrona, et hæc nostræ creationis, ut ita dicam, secunda genitrix, scilicet hujusmodi concilium per se ferre non valens, detulit, et quid in supradicta tam angusta olim sede, si in sua cederet, fieri deliberasset aperuit. Parva fiducia ne id putas ausus, ut hominem quasi beluina rabie freudentem, ubique nequam, fama cognitum, elatum, incompositum, siue affectione ignotus ignotum adiret? An quod non crederes in aliquo aut alia hujusmodi parandum tibi posse mansuescere, multorum catenis punitorem? Sed audebat plane, et bonam voluntatem habebat timorem Domini istiusmodi hominibus suadere, corripere, docere in omni doctrina, perfectos reddere, ut mitigaret eos a diebus malis. Juvit in hoc ipsum qui mœtentium (5) dat Deus suscitare filium Abrahæ quasi vivum de lapide. Nam licet impune multos exquisitis malitiis ex consuetudine nocendi, sine misericordia sæpe multasset, sed in hoc laudandus, quod cum rarum valde sit cognitu, ad id usque alicui eum vel necessitate patienti in modico aliquando succurrisse, prædictum tantum religionis virum primo aditu honeste suscepit, diligenter audivit, veneratus est, et nobis ipsius horum res, terras, pecuniam, ornamenta, se insuper ipsum præ omnibus ad serviendum benevolus exhibuit. Tantum Olfridi lima sermonis evaluit, quæ mitem de crudeli, de inutili frugalem, increpata duritie pravitatem rodendo paulatim exculpserat. Hic ergo cum ejus desiderium cognovisset, tum imminente (6) proba conjuge, tum inaudita canonici ordinis novitate, quem instituendum inibi paulo ante exposuerat,

satis constat.

(5) *Adde consolator.*

(6) *F., innuente.*

(4) Hinc colliges primorum canonicorum regularium victum omnino tenuem existisse, eosque abstinentiam a carnibus observasse, quod certe aliunde

totum se huic negotio impendit, quo isdem locus A humilem sustentaverat, infirmam refecerat, paup- sam ornamentis speciose comperat, jam adultam et quasi producendam ante oculos primitus oblationis dote firmaret.

XI. Variæ donationes in ipso exordio foundationis factæ.— Tunc etiam domnus Odfridus præpositus noster dedit viginti mensuras terræ in villa Aissen- gehem, Richardus (9) canonicus quatuor mensuras in Walins, Bernoldus canonicus in Petenham decem mensuras, Bedbertus canonicus in Petenham quinque mensuras, Herberius canonicus et conversus in Sintina sedecim mensuras, Tainardus et Everboldus canonici triginta mensuras, Alfunnus canonicus decem mensuras in Brocsele, Radulfus canonicus decem mensuras in Sintina; quarum Richardi quatuor mensuras et Bernoldi canonicorum et Alfunni decem vendidimus propter comparandum alodium Joannis Atrebatensis, et sicut in sequentibus dicitur, in meliorem possessionem commutavimus. Dedit postea Rodulfus conversus tredecim mensuras terræ et seipsum Ecclesiæ nostræ cum tota mansione in villa Ledersela, Gibbodo miles de Fleterne viginti mensuras in villa Thiggabust.

XII. Adela comitissa Fland. cum comite Flandriæ Roberto Frisone omnia confirmat, aliaque dona improdictis adjicit. Confirmatio Drogonis episcopi Tervanensis.— Et ne ad incepta majorum personarum deesset dignitas, ad confirmandum comitissam Flandriæ Adelam videlicet Balduini comitis apud Insulam sepulti viduam adiit, quid fecisset, quid vellet intimavit. Illa autem, ut erat indeficiens ad melioris vitæ provecum consolatrix, filium comitem videlicet Robertum cognomento Frisonem e vestigio convenit, bonum esse et salubre si hujusmodi benevolentibus conversari aliquid attribueretur, efficacissime suasit, nec ante desiit quam dominicalem curtem nomine Ballenberge ad occidentalem plagam Caleti montis juxta rivulum Penam, cum omnibus appendiciis integerrime, insuper et duas garbas totius parochiæ Guatinensis, nec non in circuitu atrii ad applicandum curtilla et mansiones quatuor diurnales terræ fiscalinæ, in remissionem peccatorum suorum, Deo et sanctis ad continentiam inibi servientium, nostræ Guatinensi Ecclesiæ antea perpetualiter offerrent. Actum in villa Sithiu apud cœnobium S. Bertini, atque item in synodo Tervanensi publico consensu, idoneis astantibus personis cum eadem ecclesia nostra in testamento episcopali, quemadmodum scire volentibus patet, libertati inconvulsæ sub astipulatione confirmatum; præside Drogone episcopo, anno Incarnationis Domini 1072, indictione x, sexto Idus Junii, sexta feria.

XIII. Adela comitissa monasterii fundamenta posuit.— Necdum animo satis dederat fomina cœlitus inspirata, imo Guatinum venit, et quasi una de minoribus, humili subsellio cum cæmentariis ac fossoribus operi immorata, sub divo solis patiens, sancti

(7) F.; initiatum.

(8) *Id est*, ambierat.

(9) Is Richardus esse videtur canonicus Moripensis, qui jam dederat altare de Ledringehem.

ædifici quod usque hodie est fundamenta jecit, et abscedens hac vice non modicum censum ad plastrum expensas per manum domni Odfridi Patris nostri dereliquit. Quas quidem, ne serius opificium, exhaustis quas prius miserat, consummaretur, per plura incrementa non semel aut bis, sed multoties, ut ab his qui noverunt novimus, augere curavit. Erat tunc, quando numerosa pecunia in exstruendis molendinis apud Muggascota, quem locum, a silva per divisionem fossati quod fecimus, comitis dono suscepimus, perditæ et sine effectu impensa est.

XIV. *Eadem procurante comitissa, terra Olderdesdit acquiritur.* — Præterea Joannes Atrebatensis, vir potens in ordine suo, provinciæ ipsius advocatus, allodium, terras videlicet magnas quas habebat in Flandria, eidem ipsi femina nobili pro quinquaginta libris solidorum ante aliquot annos apposuerat, ex quibus ipsa, statutis in eis duabus vaccariis, pensiones annuas juxta consuetudinem recipiebat. Sed hoc usufructu animæ commercium potius scenerari cupiens, satagebat intenta mente quomodo ecclesiam nostram jure perpetuo eisdem terris (10). Sunt autem hæc in parochia videlicet Exenboldescapla viginti tria diurnalia, quæ terra vocatur Olderdesdit, in parochiis Stenen et Petingham diurnalia ducenta, quæ in summa ducenta viginti tria diurnalia, quæ vulgo mansuras nominamus, faciunt. Qua de causa cum fratribus nostris Joannem convenit, hortata est quatenus supradictum allodium in redemptionem peccatorum suorum ipse et uxor ejus Ermentrudis Guatinensi ecclesiæ tribuere nollent, vel misericordiam pretio venderent. Tandem persuasit, pecuniam pacta est centum videlicet libras, et insuper quoad verent annualim decem libras, ab ipsa ecclesia scilicet in festo S. Martini c solidos, et quindecim dies ante Pascha c solidos, ea conditione ut, dum ambo defecissent, pro eorum absolute decem illæ libras sine repetitione aliqua perpetuo deinceps Guatinensi ecclesiæ remissa decidissent. Ita sapienter devota femina emptionis pretium ad hanc summam facilius recidere, nec aliter potuit. Quare ad decem annuas libras, quas idcirco pepigerat, propter spem diutius vivendi cupidos, annuas numerare prospexit. In quo debito illas quinquaginta libras, quas ab ea Joannes super prædictum allodium mutuaverat, eidem ipsi infra numerum C librarum sub emptionis et venditionis ratione, quemadmodum ab initio conventionis ecclesiæ nostræ ipsa donaverat, eo sic annuente statim in solutionem computavit. Reliquum autem, id est alias quinquaginta libras usque ad centum, nos undecunque corradendo, gravi dispendio ipsi persolvimus.

XV. *Acquisitio fuit gravis monasterio.* — Eo tempore adeo importabili debito addicti sumus, ut, extra terras quas vendidimus, libri etiam et ornamenta ecclesiæ distraherentur, quia levius visum fuit rebus mobilibus ad tempus desolari quam in futurum vendi tam ampla possessione non hæreditari. Huic

(10) Adde, conaret, vel quid simile.

A autem pactioni, mediante comite Roberto Frisone, publice in plena curia Pentecostes in Bergis castro Joannes, consentiens atque irremediabiliter laudans, cum ad donum ac manumissionem faciendam pervenisset, uxor ejus reluctabatur, quasi dotem suam amissura; qua tamen duas auri uncias a nobis extorquente, et fieri permisit, et cum marito suo ipsa legitime fecit. Facta est autem hæc traditio anno Incarnationis Domini 1075 indictione XIII, octavo Kalendas Junii, feria secunda Pentecostes, in villa Bergis a Joanne Atrebatensi et uxore ejus Ermentrude, super reliquiis ecclesiæ Guatinensis, in mansione ac domo Gonteri conditoris et ministri ejusdem Joannis, adhibitis iudicibus quos scabinos appellamus, his de Capla Eremberto, Fredeboldo de B Uggeshen, Dodino filio Tidboldi de Werhen, Adalardo Tire, Rodulfo filio Everardi Nossalim, Lugelmaro Stanin filio Ingelnari Stanin, Lugelmaro Albo, Otrico filio Hermi, Eggafrido filio Arnoldi de Stenen, Wabrardo de Coldekerke, Arnoldo filio Elmengeri, Malgero filio Wulfardi, Wanka de Petengham, Odfrido Renlofo filio Heregoti, Heregoto de Petengham, Volrado fratre ejus, Godewino de Petengham, Waltero Voxbalg.

XVI. *Walterus Bergensis advocatus eam confirmat nomine principis.* — Et quia comes causis curialibus implicatus erat, Walterus Bergensis advocatus, ad hoc in forum judiciale transmissus, donum ac stipulationes et ratum sponsionis, ut in legibus mos est, in oculis testium qui infra conscripti sunt, ad opus ecclesiæ Guatinensis vice comitis suscepit. Testes ipse Valterus Bergensis, Eustachius Minensis, Lambertus frater ejus, Albertus de Bellis, Giselbertus frater Balduini Gandensis, qui ab Anglia tunc venerat, Onulfus dapifer, Rodbertus bucularius [houvier], Rodulfus camerarius, Ragenfridus frater ejus, Franco Nivelensis, Wago Atrebatensis, Walterus filius Ursonis Duacensis, Goiffridus castellanus Cassiliensis, Rodulphus filius ejus, Rodulphus Sapin, Azo de Stapis, Gerardus scabinus, Gilbodo scabinus de Fleterre, Arnoldus scabinus de Muc, Arnoldus de Castra. Bergenses Folcrannus castellanus Bergensis, Boldravan filius Letræ, Balduinus frater ejus, Lectra frater ejus, Hagabaru filius Stulard, Boldravan frater ejus, Wizalo frater ejus, Malgor frater ejus, Bernoldus filius Norberti, Norbertus frater ejus, Ravan frater ejus, Arnoldus filius Ravan, Hugo Roda, Odbertus frater ejus, Hugo Roda de Port, Walterus filius Odfridi, Remgor filius Arnoldi nigri, Lugelmar filius ejus, Everardus filius Everardi, Adalim filius Veinardi, Lem. filius Wulfardi, Mankel Renger frater ejus, Herebertus filius Denes, Bernoldus filius Radulfi, Gozemar Clenchant, Arnoldus Uggeshen, Camo de Trembold filius Eggefridi, Eggefridus frater ejus, Erembertus frater ejus, Erembertus filius Oden, Erembertus filius Onuakim, Reimlof filius Godildi, Hugo frater ejus, Eremboldus frater ejus.

XVII. *Joannes Atrebatensis in ecclesia Watinensi*

iterum eadem confirmat. — Quo facto, sequenti die, **A** pedes allabebantur; tum etiam a tecto per tegulas, id est tertia feria in Pentecoste, dilatione unius noctis mediæ, venit Joannes, et hujus traditionis majorem adhuc fidem facturus, quidquid Bergis in consensu iudicium, in oculis jurisperitorum et testium, dono, stipulatione, rato, promisso ac fidejussione fecerat, totum repetito ordine Deo et sanctis (cujus Nicolao et Richario (11) ad usum ecclesiæ Guatinensis benevolus in altari renovavit, obtulit, munivit. Cui secundæ traditioni juvenis comes Robertus filius comitis Roberti Frisonis ad hoc a patre et avia directus interfuit, et sicut scientes uti legibus, cautius dictaverunt, videlicet donum, stipulationes, et cætera quæ in hujusmodi fieri competeant, tam jussu quam vice patris ad jus ecclesiæ nostræ vindicans suscepit.

XVIII. — Sic Guatensis ecclesia allodium J. annis Atrebatensis, quod in jamdctis parochiis possidere videbatur, per sæpenominatam feminam acquisivit, pro quo per continuos novem annos sine remissione præscriptas decem libras ad libitum accipientes numeravimus. Decimo autem anno cum prius uxor ejus defuncta esset, et ipse interfectus est, sed ante solutis illius anni c. scutis, debiti nostri quinque, quia de ducentis plus minus libris si a principio conventionis ac deinceps per singulos annos, ut notavimus, computes, constituisse nobis eisdem terras ante mortem Joannis invenies, si ad primas centum libras novies decem libras supputatis et semel centum solidis in hac conscriptione facillime taxare poteris. Quæ ita scire, ut supra posuimus, reor non oberit, imo et post ex illo die eandem possessionem solide et quiete nos tenuisse apud memoriam posterorum multum nosse proderit.

XIX. *Varis calamitatibus turbantur Watinenses.* — Hujusmodi nostræ ecclesiæ proventus quos hactenus notavimus, ne beneficiis Dei ingrati essemus, semper aliqua amaritudine aspergebantur, ne vel minimum nasceretur commodum, quod non aliqua ex parte nobis fieret incommodatum. Primo enim omnium, postquam anima una et cor unum in Deo nobis esse cœperat, unitatem spiritus dissentionis ægre ferens, quia mutare cogebatur hospitium, amica suæ fraudis vascula serpentes nobis dereliquit; quorum tam innumera erat ante nos in his sedibus multitudo ut cum mansionario ejusdem atrii, anterioris scilicet ecclesiæ cantore, sub eadem cæsula gregatim habitarent. Et quamvis neminem morsibus læderent venenosis, tamen tractibus (12) mansiunculas atque utensilia quæque polluebant, quem tandem tam imminente grassatione sunt aggressi ut præ nimia importunitate deserere locum compellerent, et mansionem mutare. Videres enim, ut affirmant, ita mansuetos, ut qui naturali formidine humanos solerent vitare occurrus, præter id quod multoties inmissa nescio qua audacia, inter consedentium

(11) Monasterii patronis. Nam prima Watinensis Ecclesia S. Richario consecrata fuit, cui constructo cœnobio, et antiqua restaurata ecclesia, S. Nicolao

tum per impluvium ipsius tugurii semet penduli capitulis inversis præcipitabant, domestica quadam familiaritate lectulos quorundam ascenderent, et facto foramine in orbem intra vestes se sibi implicarent. Ubi si quando reperiebantur, non quasi deprehensi latebras quærebant, sed velut officiosi servitute parentes de mutato loco ex latere ad horam majori cedere videbantur. Observabant etiam reficiendi tempus, ne vel prandium vel cœna sine illorum participio transiret, qui ipsam mensam aliquando, sicut docti, scandere parabant, nisi violentia aut incusso terrore arcerentur. Ita dies de improvisa eorum ingressione, ubi minus adesse putabantur formidolosi, noctes vero omnino suspectæ ducebantur.

B Quia enim hæc reptilia, prout a referentibus, qui talia noverunt, contigisse innotuit, apertis oribus dormientium solent insidiari, ut sicubi laxæ, sicut fit, solutis sopore membris observaverint, corpora humana ingrediantur, vix satis tutum erat dormire, nisi mundioris alicujus brandei glomus cra compilata aut facies velamine obvolvisset. Si quando vero, quod ex natura pati non possunt, frigore aut aeris aliqua incommoditate ad latebras redire compellerebantur, videres alios palis ac sudibus, alios perticis ac lapidibus armatos exploratas tavernas obsideræ, et cum desuper ab aliis de sterquiliniis comprimerentur, egredi ab aliis excepti diversis mortibus exterminarentur. Sed cum nos Deus ad hanc habitationem lue mortifera forsitan extergendam, imo ad suæ mansionis receptacula in nobis mundanda convocasset, hujusmodi portenta etiam claustrum nostri penetralia ita pervio lapsu aliquando permeabant ut sedilia fratrum sæpius occuparent, promptuaria irruerent, vias deambulantes frequenter sepi-

XX. — Erat tunc juvenis quidam inter nos frater, divino, credo, impetu cæteris audacior, qui quotquot offendeat, aliis pro solo visu pavitantibus immisericorditer multabat. De quo quia res ita se offert, jocundum triumphum simul ac memorabile ponere non ab re duxi, ut dum ætas junior constantia simplicitatis qualiter impulsus nescio quid fecerit, majores audierint, fidei tutela indubitanter armati, quid ipsi in eo qui dat potestatem calcandi supra scorpiones et serpentes præsumere valeant, non cunctentur. Hic enim dum forte quiddam operis habens in claustrum, die quadam, sederet, ex improvise insolite magnitudinis, quantum ad solitos videri, ante pedes ejus serpens allapsus est. Quem cum, pallentibus aliis, reptantem advertisset, statim licet inermis eo spiritus impetu quo solebat fidens aggreditur, et medium nuda manu arreptum, rigentem, quasi telum, vibrans, solidum parietem, qui ex latere stabat ictu tam facili transverberavit ac si missile aliquod pro serpente jecisset. Ad hujus facti re-

patronus alter accessit.

(12) L., tactibus.

lationem dum ego requirerem quid de illo suo vivo jaculo deinde fecisset, respondit tandiu in perfosso pariete hinc atque inde pependisse, donec subsequutus et rei effectum disceret et bestiam interimeret. Mirari ergo, prout dignum admiratione videbatur, cœpi; ille autem nihilominus affirmare et ne quidem minimam aperituram antehac in ea parietis parte qua serpens transierat fuisse perfectissime probatum habere asserbat. Insuper non rei fide, sed ne quis forsitan virtuti tale quid incomperta diffinitione attribueret, quosdam hujus esse generis colubras, quorum facie præacuta lignea quælibet mæceries, si quis tentaret, absque difficultate actu transfingeretur. Sed ego inverecundius historicorum disertissimis, qui Libyæ tantum siticulosa regione, aut Arabiæ divitiibus arvis hunc quem dicunt jaculum motari serpentem opinantur, ad cujus jactum dum irascitur, non aruorum vasa salutem tueri valeant, magis crediderim. Istud autem, quaslibet opiniones machinetur, quas vel excusationes ad non credendum prætetendat, non nisi divinæ virtutis iudicium et occultum futuri alicujus beneficii præsagium dixerim. Hæc non me confingere, quemadmodum graphio committuntur, quisquam præjudicet, dum ab eorum labiis exceperim quibus et videndi atque interesse facultas frequenter pavitibus fuit.

XXI. — Addidit hic totius iniquitatis seminarium diabolus tentationes adversum nos, adhuc arma commovere et peccatis nostris exigentibus permisus. Facto soricum grege omnes officinarum mansuiculas usque adeo vehementi tæbe commaculans infecit, ut, præter quod solito casu naturæ mandari poterat, lectorum sternia, vestes, manutergia, altaris pallas, libros divinos absque ullo respectu, præterea vasa, calices ligneos, pyxides panum sacrificandorum cum ipsis panibus immisericorditer deroderent, et vix, ut timebatur, ab humanis carnibus temperarent. Sed fors in hoc proxime imminens adversitatis portendebat indiculum, ut cum immundorum animalium lacerati dentibus evasissemus, mundorum atrectandi morsibus, quemadmodum contigit, deputaremur.

XXII. — Nam huic successit incommodo totius fere provinciæ contra nos, maxime autem clericorum, conflata suspicio, quod mandatorum apostolicorum plus æmulatores præ cæteris videbatur, videlicet de non suscipiendis ad missas faciendas uxoratis sacerdotibus, de incestuosis et Simoniacis vitandis, tum etiam de aliis capitulis quæ in decreto Gregorii papæ VII distinguuntur servandis, atque ob hoc velut incentores hujus commotionis domnum Osfridum odiis, opprobriis ac maledictionibus insectabantur, ut præter illa quæ ubique disseminando verbum Dei foris patiebatur convicia, comprovinciales et clerici vicini cædes, incendia, exterminium exitiale quotidie domi nobis comminabantur. Ita foris pugnae, intus timores, vix aliqua securi inter vivendum hora. Hinc, ut aiunt, lapides, inde

A sagittas, aliunde consumpturas omnia flammis timebamus.

XXIII. — Sed periculis futuris præscius Deus præmunitionis clypeum objecit, ne, si quando peccatis exigentibus ingruerent, locus omnis sine spe desolaretur. Nam egregio concepit animo prædicta virtutis femina Romam ad limina beatorum apostolorum Petri et Pauli properare, in quo comitatu prædictum præpositum nostrum sibi socians, ad beatæ memoriæ Gregorium VII perduxit. A quo oblata cessione Tarvanensis episcopi, privilegium sancti Petri ad confirmationem ecclesiæ nostræ solemniter datum suscepit, et feliciter iens ac feliciter rediens, ad nos usque perduxit.

XXIV. — His Romanis opibus ditati quietiores degere putabamus, cum ad offensionem suam omnia fieri reputantes, quasi agmen aculeatum exasperati, acrius nobis adversarii insurgunt. Nec clam muriculis per se conferentes capita cleri atque ipsum episcopum concitant, auctoritatem ligandi atque solvendi Romano libellatico præpositum nostrum suscepisse accusant, hujusmodi privilegio sic corroboratum sit jus episcopale destrui, de cætero solo nomine episcopum militare, Guatinenses imperare, summa imis commutari, inversa omnia, caput in caudam, nihil jam deesse præter infulas episcopales, actum esse nisi Guatinum funditus concidat, et id genus plurima quæ etiam sanctissimas mentes justitiæ arma corripere cogere possent, donec sumpta occasione, et cleri conventu, præsentari privilegium mandat. Defertur, legitur, et velut adulterinum cum violentia atque injuria, sine jure, sine iudicio trahitur, rapitur, et in armario episcopi recluditur. Latorem autem præpositum nostrum contumeliis affectum, sine ratione exspoliatum, ne quidem ulterius jam convincendum, sed prout confusus tumultus acclamabant, sine auditione damnatum dimiserunt.

XXV. — Singula quid opus est retexere? quos luctus, quas ignominias, quæ opprobria, quas invectives, quas comminationes, terrores, derisiones interim nostra Ecclesia tulerit, dum suo capite nudata, viduitatis vestibibus amicta, restitutionis tempus exspectabat. Consolabatur tamen in filiorum qui residui erant constantia, quia viriliter omnibus quæ acciderant infortuniis, canonicæ vitæ a regia via non exorbitabant, sed pro seipsis et loco agentes, nihil impossibilius quam Romano decreto superordinari posse judicantes, resumptis viribus, per seipsos episcopum advenit, rogant, expostulant, incusant, cur scilicet Guatinensem Ecclesiam ludibrio habitam, sine lege fecisset; cur iniquorum machinatione destruere moliretur quod ipse fecisset, privilegium quod abstulisset Guatinensem Ecclesiam ex furtiva usurpatione non præsumpsisse, datorem adhuc vivere, nec emendandum esse quod ex sua conscientia et cessione Romani pontificis permissum erat, nullius objectionis convictos accusatione, simulatione reos factos non attestatione, ut si culpa

hilem discutere vellet, seipsum in causa esse qui injuriasset non injuriatos, se invenire puniendum, punitos autem impuniendos: placeret tandem ablata reddere, exspoliatis receptis propriis jurisdictione in sua restituere, patre turpiter repulso pupillorum causæ non obviare. Satis jam et plusquam satis malignorum superbia et obrectatione Guatinenses terra marique fuisse decantatos, jam invidos ad cumulum grassatos, nil restare spei in posterum præter miseræ et plorationis elogium. Sed eo tamen miseros apud judicem miserabiliores in omni causa debere fieri, quo ab æmulis opprimuntur; tamen super omnia cogitandum quod in divinas leges impune agere diu non cedatur. Sin autem Neroniana tempora his posse convinci, quæ licet Petrum absumpsissent, sed tamen fidem illius sub testimonio reservasse. Nunc vero in hacrerum intemperie, si tenuis injustitiæ frena laxentur, quid aliud nisi fidei totius fundamenta collidere, atque ipsa Veritate reclamante: *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, quæ infidelium intemerata reliquit impietas, ejusdem cujus non desinet fides contra Veritatem etiam testamenta delere?*

XXVI. — Intererat huic altercationi filius sanctæ Romanæ Ecclesiæ L. Sancti Audomarensis canonicus, quem in sacro palatio cum venerandæ memoriæ Gregorio VII non parvo tempore commoratum et novimus, et splendide peregrinatum vidimus. Qui Romuleos apices reserata charta veluti familiaris aliquandiu collectaneus acumine clariori quid continerent intuitus, rata interpretatione sine difficultate resolvit, et oppilato refragantium ore Guatinensi Ecclesiæ cultum privilegium resignari abundantanti ratione convicit. Sic igitur restituti ac grate postliminium reversi, deinceps aliqua inquietudine libertatem nostram a nemine rescivimus cauponari.

XXVII. *Watinensium in adversis moderatio. Drogo episcopus Tervanensis moritur.* — Ea tempestate, cum in Galliis per diversas sedes plurima concilia celebrarentur, et ab Hugone Diensi sanctæ Romanæ Ecclesiæ legato multa corrigerentur, clerus Morinensis per simplicitatem episcopi senis, tum in nobis, tum in aliis, pro qualitate temporis ita impune delirabant. In hoc tamen conamur eos excusare, quod cum multo minus quam quorundam posebat invidi suggestio pateremur, animus eorum vix a nobis, salva episcopali reverentia, in nostra defensione recessit. Sed in his omnibus quæ pacis alii eversores, atque alii suggerebant, digna quidem animadversione si ulcisci de nos pulsantibus vellemus, nunquam propterea venerandos canos tam annosi sacerdotis offendimus, nec in tanta levitate morum vel concilia appellavimus, vel sententiam in eum jaculandam aliqua protervia censuimus. Tanta mansuetudine commotionem nostram in nobismet ipsis fregimus, cum inter multiplices querelas atque impotentium perversitates prout ab osoribus nostris

A impellebatur, nos injuriasset. Et quidem Romana pietas, cui in eodem assentiabamus, quæ semper laborantes misericordiæ gremio suscipere solet, virum habet velut emeritum suum, quamvis in aliquibus statum reipublicæ labefactantem materno sustinebat, quia simplicitatem cum senectute pensans, tanto pro eo sollicitior atque timidior videbatur, quanto scientia ac discretione excedens morti vicinior, dierum plenus quotidie efficiebatur. Etenim non multo post ipse defungitur anno episcopatus sui quinquagesimo.

XXVIII. *Hubertus archidiaconus succedit.* — In cuius sedem Hubertus ejusdem Ecclesiæ archidiaconus subrogatur, vir elegantis scientiæ ac dignus dominio, si sibi, ut aiunt, dominari potuisset: quæ res plerosque multotiens ad usque interniciem confudit potentes. Qui sacerdotium adeptus, cum ad continentiam Ecclesiæ suæ possessiones et altaria, in quibus cum defecto prædecessore et ipsa defecerat, strenue conferret, et quasi redivivam reformare disponeret, bonæ spei apud plures esse cœperat, quod utiliter episcopalibus redditibus provideret: unde si ab eo collata servata remansissent, felices usque hodie successores prædicaremus episcopos, qui unde alerentur non egerent, nec distraherentur contra Spiritum sanctum venalia sanctorum locorum patrocinia, quæ per Simoniam ignobilibus commissa personis, ad miseranda vivendi commercia suis mercenariis suffragantur.

XXIX. *Quomodo se gesserit in episcopatu.* — Talibus autem initiis si reliqua, dum fuit in episcopio, pro tempore locis et personis convenienter adæquasset, minus infortunia, plus decoris habuisset. Sed dum in ordinandis quibusdam, sibi contentus magis libertati gratiæ qua se promotum fidebat, quam discretionem attenderet, damnose magisterii clavum regens, in altiores personas impegit. Nam pluribus aliis quibus confidere posset ante abjectis, ipsum principem totius Flandriæ tandem hac de causa in perniciem sui commovit. Cum enim in concilio Pictavensi quodam a domno Hugone Romano legato E. abbas Bergensis cœnobii depositus rediisset, et monachi benigne licentiam a principe accepissent, orta dissensione, atque diu habita inter eos questione, ob invidiam ascendendi in unum convenire non potuerunt. Ad quod definiendum Viennensem archiepiscopum W. qui forte diebus illis advenerat, qui cœnobii Cluniacensis inter præcipuos regulares habebatur, princeps accivit, ut ipsius consilio quem destitutæ ecclesiæ patrem constitueret, regulari decreto investigaret.

XXX. *Prior Watinensis eligendum suggerit in abbatem Bergensem Ad. monachum S. Agerici Vir-dun.* — In quo conventu prior noster in medium suggestit Vir-dunensis monasterii S. Ayrici sub regula sancti Benedicti religiose disciplinatum domnum Ad. (13) proximis diebus notos visendi gratia, in diversorium ecclesiæ nostræ declinasse, ibi mo-

(13) In serie abbatum Bergensium nullus est, cujus nomen ita incipiat, sed Ermengero subjicitur

rari, a Deo quasi transmissum : si hunc promovere placeret, tutum fore, nec posse desperare de bonæ vitæ propectu sub illo, qui tam honesta conversatione non parvi temporis dispendio, districte in monachico habitu philosophatus erat. Ad hæc grave periculum imminere, si nolentibus regulariter vivere, consentiret : communicare peccatis alienis, si rebelles et contentiosos ex sententia sua agere non reprimeret, negotium jam adesse, devenisse, provideret ne locus sine rectore detrimentum sustineret, et ut sacer ordo qui apud illos deperisset, vel modo sero per regularem rediret.

XXXI. *Electionem approbat princeps Flandrensis.* — Princeps vero rationis valde capax, tum auctoritate archiepiscopi, tum etiam comitissæ matris ejus assensu, ita fieri præbuit, si divelli a monasterio sui abbatis cessione potuisset. Monachis autem ex aliqua parte in obstinatione persistentibus, alii saniori mentis intuitu, salutem suam cum timore Dei considerantes, ad justam voluntatem et principis petitionem, remoto studio, imo consensu, talem sibi præficiendum expetierunt. Hujus ergo postulationis directa relatione ad patrem monasterii S. Ayrici Verdunensis, qui missi fuerant a principe, redierunt, cessionem nullis intercessionibus sibi fieri, nisi frater ad claustrum obediens redeat sub attestazione referunt. Quem cum item eo usque perfecta legatione princeps canonice recepisset, Bergensi cœnobio remota omni quæ manu laica fieri solet, promotione præse concessit.

XXXII. *Electum consecrare renuit episcopus Tervanensis.* — Adierant interim quidam . . . monachi Huberti Tervanensis episcopi notitiam, qui sicut ipsi legi Dei subjecti fieri timebant, ita illius animum repellentes ab intentione principis, ut quoquomodo quod liberatum erat cassaretur, subdolis molitionibus obstabant. Quorum persuasionibus aurem pateas, non tamen eo quod contra justitiam quæsierant, cum plurimum artificiose tentassent, eis profuit; quoniam prædictæ matronæ ac filii principis, si vel soli sibi episcopari didicisset, inimicitias comparavit. Nam cum reliqui fratrum secundum sancita canonum ad pontificalem sedem secundum electum suum obtulissent, ipse renuit, et ne sibi suffragantem ecclesiam talis electus opprimeret, quod suus non esset, viva voce interdixit.

XXXIII. *Et priorem cum ipso electo excommunicat.* — Sic imperfecto pro quo ierant negotio ad contumeliam principis, turpiter a sessione sua velut nngaces abegit, ac derisui habitos redire permisit. Nec adhuc quidem pensans quod eatenus animi sui motum tam inconsiderate fuisset executus, ipsi electo simul et priori nostro qui secum venerat, quod rei hujus consiliarius videbatur, pro benedictione quam petierant, maledictionem anathe-

maticis invexit. Nec illud quidem sermel aut bis, verum ubicunque solemnes agere solebat litanias, ut quasi multiplici scandalo memoriæ principis quod fecerat commendaret, quam eis indixerat excommunicationis vinculum rememorando, ad infamiam eorum notificabat.

XXXIV. *Electus ergo a principe ipso Hugoni Diensi episcopo sistitur benedicendus.* — Princeps vero ad nutum Salomonis sapiens differt spiritum, et reservat in posterum. Injuriatus verbis non obstrepuit; sed ut dicitur, *ad quod intenderis ingenium valet* (SALL.). Etiam nihil propositum differens, cum solemnitate decreti et omnium postulantium subscriptionibus roboratum, et sua ipsius pagina præsequente, nec non et archiepiscopo Viennensi propriis apicibus consonante, electum eundem domno Hugoni Diensi ordinandum sine dilatione cœnobio Bergensi direxit. Cui roganti quatenus alligationem episcopi Tervanensis sibi resolveret, cardinalis tale fertur dedisse responsum : « Debeo pensare potius illati causam criminis, quam ultionem injustæ animadversionis, nec ullo modo apud ipsum valere sententiam præcipitationis, qui novit intime quantum discernat ficta damnatio pastoris; ideo non esse dignum absolute, quod non commiserat qualitas culpæ, valere in pace, nec ulterius se credere privati apostolica communione. »

XXXV. *Benedictione accepta Romam proficiscitur a summo pontifice confirmandus.* — Si ergo accepta benedictione, cum ad principem peracto negotio repedassent, Hubertus Tervanensis ab eo quod fuerat non mutatus in sua sententia perdurabat, et quos antea necdum auctoritate cauta firmatos, communione privaverat, etiam nunc anathematis ruga propter sui despectum acrius notabat. Videns autem princeps ad ingratitude suam rem magis commoveri, cogitabat quomodo ecclesiæ fieret consultum, ne de beneficio ecclesiarum quas in episcopio plures tenebat, alicujus amissione pro hac vindicta incurreret damnum. Accitum igitur L. Sithiensem canonicum, qui, ut jam dictum est, in sacro palatio inter primos notus erat, atque nuntium sibi quasi suo responsali eundem abbatem Roman sub celebritate mittit, et a domno Gregorio papa eidem cœnobio firmissimum privilegium contra omnes immisiones et angarias impetravit, quod non multo post incendio cum ipsa ecclesia Simonæ intrandæ limitem miserabiliter patefecit; sed quia quo id ita evenerit compendio perstringi non potuit, nec ad præsens negotium pertinet, melius inde supersedendum fore ratus, dispositum narrationis aggredior.

XXXVI. *Gravis inter principem Flandr. et Tervan. episcopum discordia.* — His adhuc Hubertus Tervanensis a Romana Ecclesia repudiis non coercitus, cum et abbatem, ut dictum est, ordinatum ac

Manasses, de quo in Necrologio S. Agirici: *obiit V cal. Maii Manasses abbas cœnobii Bergensis.* Quem etiam Ermengero abbati suffectum fuisse auctoritate comitis, cujus erat consanguineus, scribit Joannes

Iperius supra. Itaque aut memoria lapsus est auctor sive amanuensis, aut Manasses duo habuit nomina,

privilegium sibi firmatum videret; cum etiam cas-
 satam obligationem anathematis, quam sibi ac
 priori nostro indixerat, nihilominus intelligeret,
 quid ageret, quo se verteret, anxius pavore dissi-
 mulabat; et, quamvis sibimet suspectus, ne ad affec-
 tum rei pertingeret, semel tamen inceptum inve-
 recunda cumulatione urgebat. Sed et princeps hac
 eadem ab eis occasione suscepta, qui ad cardinales
 et Romam ierant, sibi non prodesse iudicans, quæ
 illis interdicta non oberat, communionem ejus et
 per se et per responsales suos unanimiter declina-
 bat, atque hac de causa majori odio priorem nostrum
 insectabatur: quod initium totius absumptæ pacis
 inter se ac principem ab ipso crevisse illum nutri-
 mentum discordiæ, obicem reconciliationis, atque
 depositoribus suis conspirare causabatur. Tantum
 ad hoc invidiæ pondus, nobis superinducens, quan-
 docunque unquam observatione poterat, ecclesiæ
 nostræ quotidie suæ improbitatis intentabat. Nos
 autem econtra vel minimas occasiones nocendi omni
 cautela, ne alicubi adhæreret, amputabamus, ut ne
 quidem priori nostro, quod ab illo interdictus erat
 sine causa, cum tamen honeste id liceret, commu-
 nicaremus.

XXXVII. *Prior ad sedandum episcopum prioratum
 sponte abdicat.* — Sed dum adversum animum illius,
 non obsequium, non officiosa frequentia, nulla tandem
 ratio nobis delinire valeret; veriti ne id idem paucum
 quod habere videbamur, in aliquo damnificaretur,
 vel, quod majus erat, his simulatibus locus omnino
 desolaretur, communi consulto in hoc convenimus,
 quatenus, secundum consilium domni Gregorii papæ
 VII, prior noster prælationem redderet, ne, si res in
 perniciosiorem partem tenderet, vel dissidentes ad
 invicem majores personæ confœderarent, nos dis-
 simulati plecteremur, quod eatenus inter se divites
 improbe delirassent. Indixerat enim jamdictus vir
 memorabilis, tum audito introitu illius atque ordi-
 ne, ad nos nuntiandi scriptorum suorum paginam
 apostolica libertate roboratam ecclesiæ nostræ dele-
 garet, quatenus suffragante se apud memoriam
 apostolorum, ad tempus ecclesiam regeret, utque
 rationem dati et accepti pro ea omnino excusare
 non poterat, dum idoneam personam Deus loco at-
 tribueret, quæ posset curam omnem agere, deposito
 regimine hanc in suo loco subrogare non differret:
 ipse autem vacans a prælationis honore, ei quem
 sua et fratrum electione præficeret, pro omnipoten-
 tis Dei timore suppositus et obediens in eodem
 ordine permaneret.

XXXVIII. *Ejus cessionem admittere differt epi-
 scopus.* — Qui videlicet timore cordis, de nomine
 honoris afferri non appetens, privatum vocabulum
 summa cum devotione se velle subire annuit, atque
 causam periculi imminentis amoveri, de seipso

(14) Obiit autem Olfridus Gandavi, sepultus in
 Blandinensi S. Petri monasterio, ut discimus ex
 Mariulfii libro De miraculis S. Richarii cap. 4, ubi
 dicitur *vir sanctissimus*, referturque de illius gloria

A aiens, benignissime decrevit. Missa igitur scriptis
 postulatione ad eundem Tervanensem, et juxta
 datas inducias a domno Gregorio papa, eo regimine
 recusante, dum loco illius alium eligendum nobis
 præficere peteremus, pro voluntate sua distulit, et
 ad boram ecclesiæ renuntianti consulere noluit.
 Cavebat enim in hoc, ne quasi contra fornicarios,
 eundem quibus ipse patrocinabatur infestiorum et
 audaciorem redderet, si absolutum subjectione a se
 removeret, quos multoties continentia zelo severa
 correptione confuderat.

XXXIX. *Eligitur novus prior.* — Qua dilationis
 causa cognita, nil ultra remorati, electum nostrum
 fecimus; et cum sedi pontificali ipsum prior noster
 obtulisset, prælationem reddidit, et electam perso-
 nam sibimet incolumi ut succederet omni digna-
 tione præordinare fecit, sese in Christi discipula-
 tum ei omni obedientia subjecit. Nos vero tantam
 humilitatis gratiam in eo venerati, Deum glorifica-
 bamus, quia sicut in allevatione monasterii sine
 falsa gloria subnixum per plures annos vidimus;
 ita sine mœnore depositi culminis mentis rectitudi-
 nem æquanimitè retinuisse cognovimus. Nam,
 sicut antea commune legumen, fercula non digniora,
 non archipiscopes, non archigallinæ, non ambitiosior
 vestis, non stratus mollior, fulcra non altius strata
 animum extulerant; ita non amissorum suspiria
 commovebant, quia omnia æquali nobiscum men-
 sura, ut prior sic et privatus quandiu vixit, postea
 recepit.

XL. — Reliquit hanc memorabilem hactenus
 apud nos moderationis formam, duplici scilicet or-
 dinis dulcedine conditam, uti ne in magisterii gradu
 ab initio quemquam elevel dignitas, vel subjectionis
 in statu positum, ascendendi cupiditate humilitas
 gravet. Voluit enim sic præesse dum præfuit, ut
 quantum gradu superior apparebat in ordine, tan-
 tum sui despectum gereret in humilitate. Atque
 ideo absque indignatione subesse potuit, quem
 paulo ante in honore positum mentis elatio non
 eiecit, quia unde major in dignitate se efferre no-
 luit, inde minoratus in moderata consuetudine re-
 manens, discipulus esse non contempsit.

XLI. — Rexit autem ecclesiam ab eo quo eam
 D fundavit anno qui est ab Incarnatione Christi 1072
 septem annis, mensibus octo, diebus sex. in quibus
 quantas invidorum perversiones sustinuerit, ex parte
 digessimus, quia quibus in quotidiano pene discrimi-
 ne perturbationibus propter divini verbi dispen-
 sationem sit allisus, prolixum notare duximus. In
 quo ipsius tempore quæ loco nostro per largitionem
 sint donatæ, per compendium terras repetere nolui,
 ut fastidiosus absque gravamine sit cognitum, quod
 de superiori tractatu singulis exceptionibus requi-
 rere fleret onerosum (14).

revelatio. Successorem vero habuit Bernoldum præ-
 positum, qui anno 1087 interfuit exsequiis sancti
 Arnulfi Suessionensis episcopi, quemque eundem
 esse opinor cum Bernardo præposito Watinensi, qui

PRÆFATIO

In miraculum de quodam canonico Guatinensi per S. Donatianum curato.

Cum in antiqua Morinorum urbe ante hos paucos elapsos dies pro causis pastoralis sollicitudinis, præsul venerande, devenisses, et, a publico cleri populique conventu adventus tui celebrata solemnitate susceptione, inter alios me recognovisses, anteriori familiaritate, qua penes te solitus eram haberi notus, benigne invitasti, statum meum et quid ibi agerem diligentius requisisti. Quem cum tibi exposuissem, videlicet jam sæcularibus impedimentis exutum, ad regularem et apostolicam vitam, cui sufficientia Deus est, in cōnobio Guatinensi transisse, gratum ac paterne accepisti, ac propositum collaudans, exhortationis fomento me vacillantem refecisti. Tum in sermone communi, qui de ecclesiæ nostræ conferebatur consolatione, incidisti in miracula quædam in ea relatione quæ nuper in ea Dens fieri voluit multorum congratulatione; quæ etiam, ut mos est sapientis bona semel audita verius inquirere, a Patre monasterii mei qui præsens erat eodem quo erant ordine acta cognovisti. A me ut ea scribendo digererem, admodum devota postulatione exegisti, ut quod per sanctissimum confessorem Christi Donatianum patronum nostrum facta summotenus attingeres, haberes ubi tanti prædecessoris tui signa legens, merita retractares, quantus apud Deum sit recoleres, quatenus in sua metropoli ac sede te successorem dirigeret, te pastorem cum tuo grege, imo et suo summo pastori reconciliaret.

Hoc ego tam præcordiale desiderium exosculans, non habui consilium renitendi, ne apici tanto videretur injuria fieri; sed levi, ut fit, puerorum affectu, qui dum parentibus liceat commeari, longiora itineris spatia faciliora promittunt, annui voluntati tuæ. In quo dum efficacem mandati, licet inculto sermone susceperis, non ea tamen quasi alleviatum hoc fasce te subtrahas; quia, si qua, dum legerit, aura contrarietatis efflaverit, illud nimirum apogeticum mihi prætendas domni archiepiscopi Remensis remigio me navigare, non meo. Sic enim in causa mecum eris, dum ego infirma operis perventionem, tu autem jussione periclitaberis.

Quia ergo delitescere cupientem ad publicum egredi præcepisti, hujus opusculi recitatore ea tu lege cognoscas, ut apud improbos mores, dum lacesitus fuerit, etiam ipse defendas. Nam sunt plures, quorum Donatianus et Deus fiat sortis sanctorum in lumine, qui mox ut e latebris, quas elegi, tam

A publica apud te emersione prodire cognoverint, quas putas calumnias, quas nocendi occasiones non connectent? Nocuit olim apud aliquos mihi tua quæ compe fruebar notitia, quorum sæda cupiditate ac dolenda morum corruptione dum moliebar ut purgaretur Ecclesia, Zenonis tormento, Platonis invidia, Socratis veneno pene interieram. Necdum etiam exhaustum in parte vereor, siquidem eradicari cœperat absentia mea, aconitum redivivo germine, si apparuero, resumat incrementum. Non mentior; nego enim ullum esse bonum, ut ait quidam sapiens, quod noceat habenti. Quare satietates, honores, divitias varias, fortunæ jucunditates, quas mortales mirantur in mundo, paucis ac modificatis sanctæ Ecclesiæ sufficientiis inferiora esse contendo.

B Sicut enim omnem possidet divitiarum abundantiam cui sufficit Christus et Ecclesia, ita credo semper egentem, quem extollit diabolus et pecunia. Harum ego te, quia vere divitiarum dilectorem considero, dum hujus sancti virtutum thesauri conchas tecum communicando compono, nec discernas a quo uno administratore suscipias, solum id quod porrigit in te habeas, quod sapido gustu mentis interiora contingat; in quo, dum sinis parvulos ad te venire, mandatæ per Evangelium humilitatis formam exhibes, et locupletem in spe scientiam, quasi vir desideriorum, diversis mercium oblectamentis eo secundius intus cumulas quo sine personarum acceptione quid quisque boni deferat, indifferentius pensas. Quæ cum ita sint, eadem etiam constantia in tuis agendis te ac tua disponis, dum, ut alia prætermittam, ante quos tibi collimitaticos novimus, adversus matris Ecclesiæ inimicos, ad destructionem munitionum validior aries assurgis, surgentes tempestates alias verbi tonitruo dissipas, alias procellas turbinum sedas, et quæ obnubilata vel ignorantia seu erroris tenebris alicubi offendis, detersa caligine ad regulam intelligentiæ doctrinæ manū reducis. Inde illa ab ineunte fidei germine semper gloriosa, adhuc etiam nunc, te præsule, et re e, specie clara, Remorum metropolis sic excellit, magistra urbium regiminis altitudine, ita et rectoris et decentissimi cleri summa religione, quæ quotquot circa fidem naufragantes reperit, ut expertum in multis habetur, aut a se fugat, aut convertit. Cum ergo tam rigidi honesti sint servatores Remorum indoles, tremor invadit pauperem calamum quidquam conscribere quod veniat inter Tul-

anno 1092 interfuit concilio Remensi, ubi mendose dicitur præpositus *Waranensis*, de quo Joannes Iperius in Chronico S. Bertini cap. 39 et cum Bernoldo præposito Watinensi, qui anno 1114 sub-

scripsit chartæ Clarembaldi de possessionibus de *Leustinghen* monasterio S. Bertini concessis, tom.... nostrorum Anecd., pag. 154.

liana facundia florentes. Sed quia non difficile æquum esse servire majoribus, ad nutum tuum qualecunque defero scriptum, illorum tradendum manibus qui quanto sunt ingenio sublimiores, tanto quibuslibet in casibus vereor iudicio certiores. Quare quem sapientia verbi, venustate dicendi, non colore, vel causa, vel materia scribenda tua mediante præsentia commendet, ut quod rei veritate alnum est, a culpa sui necessitate, quia taceri non debuit, quod peccatum est non excludat a venia.

A Insuper et gratum debet accipi de tanto patrono nova signa ad rememorandum referre, cujus si quæ fuere forsitan vetustate temporis, cum penuria notariorum, tum etiam, quod facilius credo, ipsius armarii ecclesiæ cui præsidet devastatione antiqua periere. Deinde cum servi domini, aut filii parentibus thesaurizant, sic licet exiguum, libet exile, licet rusticum quod afferunt, quasi primitias proprii fructus accipiunt, dum hi quibus contulerunt mutuam vicem beneficiis impediunt.

MIRACULUM

DE QUODAM GUATINENSI RELIGIOSO PER S. DONATIANUM AB ÆGRITUDINE SUA SANATO.

Miracula sanctorum, quibus vel corporali præsentia in mundo claruerint, vel his ærumnis assumpti apud ossa sua et memorias quotidie redeunt, quales et ipsi vitæ merito fuerunt nobis indicant, et supernæ patriæ in quam transierunt ad superna gaudia capienda nos invitant. Vivunt enim ibi, quia feliciter vivunt, quia, mansuræ Jerusalem jam cives effecti, sic hujus habitationis quæ dissolvetur adhuc hospites visitant, ut ab illa in qua vere inlinitur mansione, nunquam voluntate recedant. Ostendunt enim et posse impetrare quod rogantur, dum postulata conferunt, quæ, nisi feliciter ibi viverent, ad eos si spirantibus donare non valerent. Ex qua communi angelorum et hominum curia, quæ una per adoptionem jam est facta respublica, rex Christus, præsidens singulis quibusquam gentibus, sua Dei suffragia, ut corpus ejus, quod est Ecclesia, utique pervigiles habeat suæ peregrinationis excubias, ne invidentis inimici per incautelam incurrat insidias, per hos rectores, secundum prophetæ vaticinium, requirit oves suas, ut quod abjectum fuerit reducat, quod contractum fuerit alliget, quod infirmum fuerit reducat, quod pingue et forte custodiat. Ex quibus unum de multis quos diversis artibus mirificavit, emeritum suæ domus mansionarium nobis marinis plebibus, sanctissimum confessorem delegavit Donatianum, fidelem gregis præambulum, frugalem nutritium, votorum susceptorem, hilarem in omnibus datorem, medelæ largum curationis sanctum, salutis diurnæ tutorem sanctissimum. Qui non modo ubi venerabilis corporis ipsius thesaurus honoratur virtutibus coruscet, verum etiam extra territorii sui limites multoties miraculorum signis innotuit; quæ non tam scriptorum inopia quam sua semper curans, non quæ Jesu Christi, terrena sollicitudo negligentius oblivione delevit. De quibus memorabilia quædam dono sancti Spiritus notificare suscepimus, quæ in Guatinensi nostra ecclesia ante hoc triennium per eundem patronum nostrum patrata cognovimus,

B fidentes ab illo donari munera linguæ qui linguas dat in munere.

Est ergo pagus inter Legiam fluvium et Flandrienses maritimos, Menapia cognominatus, cujus incolæ generali vocabulo ab historiographis Menapii denominantur; gens antiqua et aspera, quæ a Romanis etiam, ut veterum historia meminit, donari non potuit. Hæc non reperitur alieno aliquo sanguine inducta, sed quæ illis sedes eadem est et origo. Hi, fortissimis ac muratis oppidis inter se olim divisi, commune dominativum pagi propriis a principio in Caletos et Batavos subdividere vocabulis. Pagi autem ipsius longitudo ab oriente extenditur, atque ab occidente Enula videlicet fluvio, finem excipiente, terminatur; a cujus margine paulatim succrescente tumulo clementi proceritate montis gignitur, et plano deducto ad subsolanum egestas, a septentrione ac meridie residentibus cumbis in altitudinem cumulatur. Nemoribus consitus, pascuis uber, olerum diversi generis adeo ferax, ut, si nolis procurare utilia, velis nolis, quasi desidiam laboratoris arguens, miro incremento germen inutilia. Præterea tam salubriter flatibus ventorum expositus ut aeris infecti seu nebularum aquarum confluentium isdem alveus exhalat, in se crassitudinem coagulari non permittat. Apparet quoque ex facili quanta populi frequentia suis diebus fuerit locus celeberrimus, ad quem publicæ atque regales viæ convenientes adhuc præmonstrantur; quarum illa quæ a diffusa oriente usque ad nos dirigitur, alveo subterluente clauditur, altera vero Britanniam prospectans ab occidente in portum Oceani terminatur. In hoc ergo monte historicarum testimonio quondam Batavorum colonia, modo vere Guatinensis nostra sita est ecclesia, a viro quodam religioso Oulfrido nomine, a radice fundata. Cujus bonæ conversationis quam in illa promulgavit initium inter duros et incultos homines multis dedit animarum proventum. Nam cum primo sui adventus tempore locum vidisset solitarium, quem a modum diu desideratum dilexit,

et ecclesiolam quam inter vepres ac serpentes vilibus tabulatis intexam invenit, non post multum episcopalis gestis suscepit, clericorum habitatione instituit, et secundum regulam sub sanctis apostolis constitutam vivere cepit. Ad quem cum alii vocis novitate permoti, alii vero devotione et occulto gratiæ beneficio inspirati confluerent, ex parvo principio re in dies crescente, ampliores fundavit, atque ad bene vivendi propositum plurimorum animos incitavit, ut et communi vitæ se libentes contradere, atque omnium quæ in sæculo habere videbantur renuntiantes, Christum hæredem facerent. Inter quos convicaneus quidam, H. nomine, vir fidelis, tunc etiam duos filios parvulos obtulit, atque sub regulæ jugo prædicto sacerdoti erudiendos tradidit. Quos ille suscipiens paternæ nutrit, atque vitæ merito sub sancta societate degentes, prout ætas illa sinebat, sub sacris ordinibus servituros promovit. De quorum uno, Tamardo nomine, relatione præclara per S. Donatianum Deus ostendit miracula virtute fulgida, claritate perspicua, in se probabilia, alieni testimonii non egentia. Et quia conversantes a principio quotidie illa videmus, quotidie oculis aspicimus, quotidie manibus contractamus, volumus etiam quosque fideles ea nobiscum admirari, nobiscum venerari, et, licet non præsentibus, vel in hoc scripto nobiscum contueri. Hicigitur, cum novennis juvenulus a parentibus in eodem monasterio esset oblatus, in illa sancta societate pro modulo suo sub disciplina pastorali regulariter est conversatus, promptus obedienter domestica implebat officia, et ad nutum monentis facilis operabatur injuncta. Et ad quod provector ætas competens agere non poterat, ut consuetudo est, in domo Dei minores instruere in sorte sua cum cœtaneis venebat. Agebat sic sub scholaribus altis tempus proluxius, et ad quod instituebatur providentia Dei in dies proficiebat in melius, et pubescentem ætatem sub custodiis transigebat regularibus. Intelligebat jam tunc tutam viam esse sub ductoribus, tutam viam vivere sub rectoribus, tutum laborare cum hujusmodi laboratoribus. Sed sub intuitu cernentis cuncta judicis, quid tutum aut sibi confidens esse queat? quid opificem sui operis aliquatenus lateat? quid divini luminis acumen effugiat? Nulla transeunt, nulla succedunt, omnia videt, omnia penetrat, scrutatur omnia, judicat omnia, neque opus habet ut sibi quis dicat testimonium de homine, ipse novit quid sit in homine, ipse etiam in hoc famulo suo invisibili judicio forsitan, sciebat occultum quod misericorditer puniri voluit, ne transiret inultum aut si proprio reatu puniri non debuit, salutiferum in eo iudicium nostræ corruptionis indixit.

Nam decursa, ut dictum est, minori ætate, jam grandiusculus eminebat, jam calentis adolescentiæ terminos attigerat, cum acutissima, quam Græci paralyssim vocant, passione dissolutus, decubuit, ac membrorum destituta compage, a planta pedis usque

A ad verticem dimidiis emarcuit. Erat miseraunda facies præferentis vivum cum mortuo, cum adhuc tota corporis mole superstite, sinistrum latus omne tulisset passio, ac vivos artus pars mortua sibi deputasset officio. Et quia scipso carere salus non erat, pondus lædiosum oculis omnium præferebat, quod in eo ne omnino deperisset, morbus ipse solidaret. Jacebant a ministerio vacua languida membra, et superficiem solam humani corporis exhibebat, nullo usui congrua. Si quando autem, ad modicum remissa passione, ad ecclesiam aut alicubi eundem erat, baculo sustollente, vivum cadaver segniter ac fatigabiliter tripodabat, aut absente custode se aliquando minus sane ad aliena movebat, miserum hominem multoties in reptile quoddam transformabat. B Lingua sine officio erat, vel si quid balbutiendo dilatrabat, aliena ab intellectu, ac sine sensu personabat. Longum est memorare per singulas miseras, et quas tam dira passio solet excitare molestias. Nam dies sine quiete, noctes insomnes, dum a fratribus continuas; ac inajora recolo specialius, narrare minora prætereo. Sed unam satis mirandam pono quod partem vivam corporis quam præmortuam trahebat: tanta passionis adjumento collata virtus roborabat ut non solum non deficeret, sed quod languentibus accidere non solet, duobus aut tribus retinentibus alquando valentior obsisteret. Qui tam indomitabilis vigor nec ante passionem unquam existit, nec sanitate recepta ulterius in eo remansit.

C Cumque fere per triennium hujusmodi martyria dilatio protenderet, nec jam spem recuperandi ullam inveterata morbi affectio promitteret, in memorata semper cum fide postulantibus divina miseratio adfuit, et diurnitate afflictum a beneplacito tamen suo non derelictum fuisse demonstravit. Nam cum S. Nicolai Patris nostri anniversarius natalis advenisset, ac frequentior ob ejus memoriam ad nos populus conflueret, idem frater, quadam in se mentis alacritate inter ipsa flagella tractus, commonitus petiit quatenus communi lætitiæ, quam celebrandam noverat, cum cæteris fratribus interesset. Deductus autem ad vigiliis noctis, officium lectionis quod sibi licere postulaverat, devotus explevit; sed invaletudinem non ferens, ante alios, fluitis laudibus, ad stratum rediit. D Vix dum tenuissimo sopore solvitur, ut quemadmodum fieri solet, facile dormiens potius te vigilare credas, cum ecce subita luce cubile in quo jacebat omne perfunditur, in qua magnificos duos viros ad se venire de improvviso conspicatur, quos officiosa sedulitate senior quidam præcedens quasi obsequentis vicem ante tantam dignitatem gerere videbatur. Ipsi autem admodum decenti gravium personarum incessu hinc inde pone sequebantur. Territus inopino lumine frater, atque invisio ante has formas atque habitus fulgore totus concutitur, et quidnam incertus faceret, solam eorum quos aspiciabat præsentiam tremulus admirabatur. Is autem qui eos antecedebat, quasi familiaris visitator propius accedens, lectulo astitit, et aliquandiu ta-

quod mente habes, ipse prout vales pro te loquaris; ipse te et quid vidisti exponas; ipse, nemo enim verius potest quam tu, veni in medium, prodi in publicum. Non opus est multis, benevoli sunt auditores: fratres enim sunt, sæpius miserando de te planxerunt, elogio sæpius tuæ infirmitatis affectuose compassi sunt vinculo, habent tecum flere, habent tecum gaudere, pro placito silentium indicent, audire te current, discere a te desiderabunt, intentique ora tenebunt. Impeditam linguam habes, ne timeas, sub dialogo nihil agas, quæstionibus non expungeris, spatium loquendi cum eis non permutabis, solam habeas vocem narrandi, non respondendi. Ingrede, inquam, sermonem edoce, miseriarum tuarum finem edoce, sospitatis redintegrandæ fidem denuda, quod vidisti somnium per quod denodabitur tuæ invaletudinis vinculum denuda, mirandæ dispensationis promissum, indubitandæ curationis emolumentum, et affirmavere revelationis in te proventum. Tecum cognoscant certionem ministrorum cœlestium, audiant quis te suscepit, medicum, audiant efficacium antidotorum pigmentarium ubi mansionis habet locum, Brugis notifica castrum, quo cum perveneris, paratum invenias diversorium. Specialius aperi diem determinatum, parent expensas, quia apud sanctum Donatianum tua sit parata sanitas, profecto ut te velint sanandum deducendum ad hunc evangelicum stabularium, nec amplius patiantur debilem, quia sine dubio ipsum sis habiturus curatorem. Adjunge quoque ad hujus sanctissimi confessoris præconium, quod in calce revelationis est annexum, quia illi jure videbitur attribuendum quod a se comitante salubriter fieri est præmonitum.

Jam sol astrigeras curso properabat ad arces,

Et rosea stellas cæcabat luna minores.

cum alienus frater quiete percellitur, et se magis certum vidisse cœlicolas quam dormisse miratur. Qui statim ordine computato, ad confessionem eorum quæ viderat in consessu fratrum quam citius pervenit, atque mirantes præ gaudio et de promissa salute alacriores reddidit, et de cœlesti visitatione loci in magnam spem unanimiores excitavit. Fit interim præteriens decursus temporis longior, atque salutaris terminus, quando se nostri Salvatoris nativitas acceleret cupienti animo præoptatur. Salutatur quotidie adventus diem, salutatur futuræ sanitatis sponsonem, solum sancta statio veniat, jam securus loquitur. In conscientia de sua statione se jactat, dilationem passionis diuturnæ non reputat, luceat dies quæ Virginis proles et idem Filius Dei sacrat. Nihil pendit membra corporis tortura contractum, dum sustinetur dies pollicita quæ restituet erectum, sed venit ad votum tardior, et qui alimentum ministerio remoratur, inhiantî suspirantis desiderio prævenitur. Tandem vero jussu prælati ac fratrum consilio parata profectione, iter optatum arripuit, atque Brugas castrum ad locum sancti triduo ante Natale Domini multo sudore pervenit. Quem prima nocte

A liberalis quidam de fratribus hospitio suscepit, sed ejus causam cum præpositus cognovisset, statim in domo sua diversorium habere concessit. Unde, quia ecclesia contigua esset, ante sanctum deponi potuisset, et ordinatis ad ejus custodiam officiis, idoneas personas cum eo de fratribus qui omni benevolentia aderant eis, et commendatum dereliquit. Ipse sollicitus ad alia tractanda longius abiit. En, patro: sancte, tuus infirmus collectus est, cura hospitalis habita omnis auctor quiescat. Sed jam, frater, quid remoraris? quid ad stationem indictam venisti? Quia Donatiani magnatis cœlestis ad curiam intrasti, obtutibus ejus te præsentia quem requisisti, quia territorii fines ipsius attigisti, ad tui recognitionem excita quem adisti. Vade igitur, quia venisse te non ignorat, sed ad se ut venias jam expectat, faciem tuam jam prenoscit; sed requirendus est sanctus ubi requiescit. Vade, inquam, et prosterne coram eo misericordiæ clamorem, quia gratum procul dubio senties propitiorem. Dulcedo namque pauperum est iste sanctus, crede quia bene venisti; pius consolator miserorum est, confide quia bene venisti; fortitudo debilium est, confortare quia bene venisti; susceptor tuus fidelis est, ergo bene venisti. Per ipsum enim in te implebitur illud propheticum: *Tunc scilicet claudus quasi cærus, et clara erit lingua mæ:orum.*

Cumque jam, consummata vespertinali synaxi, non inmiuere cœpisset (erat enim quæ proxima Dominicas vigiliis antecœdebat), ecclesiam adiit, ibique aliquandiu moratus, dum orationum vota persolvit, tam subita concussione viribus deficit, ut, dum redire pararet, per se nullo modo prævaleret. Ex quodam enim horrore superinfuso ut ante sanctum hic.... æstas latens per ima viscerum statim cucurrit, ac deinde ad exteriora pervagatus, singula membra sensim carpere cœpit; unde totum corpus simul copiosissima sudoris inundantia permanavit: quod etiam post sanitatem receptam multis diebus in recuperato latere sicari non potuerit. Tortus autem aliquandiu, dum accrescentem defectionem non sufferet, ministrorum manibus ad lectulum ab ecclesia reportatus est. Videres tunc hominem diversis a fratribus angustiari, occultis quibusdam fatigabiliter suggestionibus huc illucque versari, nihil stabile, nihil certum agere, nunc aptius jacere, nunc sedere commodius; sed nec locus ad qui tem, nec lectus ad requiem tentationibus tot fatigata membra commodabat, ita ut nec excruciatum doloribus, ne furiose ageret, custodes aliquandiu formidarent. Nec tamen ad tam varios motus quibus humana compages in se reformatatur victi cedere, ino nunc fomenta caloribus adhibere, nunc ad refocillandum vix dum anhelanti frigora ministrare, interdum ad aliena conantem strenue cohibere, inter omnia mirari tantam valetudinem in non valente. Tum interim latus illud quandiu stolidum jacuerat, paulatim rigore soluto calere, crebris momentis subrepente vigore titillare, nervorum connexiones ad usus pri-

stinus reparari, manus cum lacerto cum pede sæpius tentatis reflexionibus crus ab inguine redire, donec sensim repens, undique sanitas quasi post medicantis tactum a summo usque deorsum hominem redintegravit, atque inter sibi consistentes veloci saltu in pedes erexit. Mœror in gaudium, luctus in exultationem continuo permutatur, et qui paulo ante compatiendo tristes constiterant, jam congratulando undique confluebant. Tentant, contingunt, et an ita se habeat, ut factum est, præ nimia signi admiratione aliqui adhuc ambigentes multiplici experimento, alii videre audita, alii non semel audire visa, quasi novum semper amica stupentes curiositate concertant. Stat medius, et argumenta fidei circumferens, quibusque obviantibus gaudenter exponit, atque in his quæ videbant monstratis indicis certiores reddit. Tunc omnes unusquisque videlicet impensi famulatus fructum per ipsum offerre Deo cupientes, iter ad ecclesiam cum eo accelerant. Sed velut apostolicus Æneas novus gressibus fidens, non ille auxilium, non ille lumen quæsivit: imo per difficilia et angulosa loca solus omnes alios antevēnit, subsequuntur curiosi, qui ad nūmisterium præcedere debuissent, et quod nulla impactione se læserit nocte ac periculoso in transitu, cum intactum reperissent, Deum glorificantes plus mirantur. Ut autem

adhuc major fidei firmitas appareret, ipse a superiori basilicæ solario ubi intraverat, nemine regente, ante altare, quod majus appellant, per coelestem celerrime descendit, filum argenteum, sicut injunctum erat, in ipso ad sancti corpus obtulit, atque in eodem loco multis veniis quas nisi sanus facere non potuisset, brevi spatio se in oratione affixit. Hujusmodi probationibus ne momentaneum impulsu aliquo contigisse crederent, spectantibus qui aderant satisfecit. Die facta, nihilominus in choro continue sanus apparuit, portatoribus suis ipse saliens dapifer eadem die ad mensam ministravit, et omni ambiguitate detersa secunda nocte Dominicas vigiliis cum pleno conventu celebravit. Die autem ipsa Natalis Domini prælatus ecclesiæ publica statione, eodem fratre attestante, de omnibus quæ acciderant in sermone ad populum credibiliter peroravit. Erat annus Incarnationis Domini 1088, indictio xi. Cum in ecclesia S. Donatiani Patris nostri hoc præclarum miraculum consummatum est, atque ante corpus ejusdem sancti magno cleri plebisque tripudio fideliter recitatum, ad laudem et gloriam Dei Patris et Filii ejus Jesu Christi Domini nostri, qui cum eo et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR

GESTA PONTIFICUM CAMERACENSIIUM.

Observationes præviæ.	9
§ I. — Gestorum auctor et fontes.	<i>ibid.</i> 12
§ II. — An Balericus Gestorum auctor?	14
§ III. — Gesta Lietheri.	15
§ IV. — Gesta Gerardi II.	15
§ V. — Gesta Manassis et sequentium. — Excerpta S. Gaugerici. — Abbrevisatio Cameracensis. — Versio gallica.	<i>ibid.</i> 16
§ VI. — Continuatio S. Andreæ Castri Cameracensis.	17
§ VII. — Codices.	21
LIBER PRIMUS.	
I. — Causa conditarum urbium prænotatur.	<i>ibid.</i> 25
II. — Conditores urbium Cameraci et Atrebatii nesciuntur.	25
III. — Quod Clodio rex missis exploratoribus cum grandi exercitu Cameracum ingressus, Christianis interfectis urbem obtinuit.	24
IV. — Quod Clodoveus, rex quartus a Clodione, Ragnacharium consobrinum suum, pro eo quod eum in urbe non suscepit, congressione habita interfecit.	25
V. — Scævitia paganorum et clades Christianorum exprimitur.	26
VI. — Sanctus Vedastus, ovina dirigente gratia, in hæc provinciam deveniens, Clodoveum regem, ob eventum belli minus prosperi ad cultum Christianæ fidei coactum, ad sanctum Remigium ducit baptizandum.	28
VII. — Beatus Vedastus vinum de sicco vase protulit, et a sancto Remigio ordinatus episcopus, claudo vestigium et cæco reddidit visum.	29
VIII. — Quod in urbe Vienna habita synodo a beato Mamerio, vocatus sanctus Remigius pro se sanctum Vedastum direxit; ubi coepiscopi inter cætera quæ tractaverunt, jejunium quod triduo ante ascensionem Domini agitur observari decreverunt.	31

IX. — Beatus Vedastus de hoc sæculo migravit, cuius exitum columna lucis illustravit.	32
X. — De homine per advocatiam sancti Vedasti in campum sustentato.	<i>ibid.</i>
XI. — De homine quoque per sanctum Vedastum liberato.	33
XII. — Post Vedastum successit Dominicus, postea Vedullus, deinde beatus Gaugericus.	<i>ibid.</i>
XIII. — De Bertoldo episcopo.	34
XIV. — Interfuit synodo Bertoldus episcopus cum sancto Arnulfo et multis aliis; ubi necessaria ecclesiæ tractata sunt (an. 623).	<i>ibid.</i>
XV. — Isto presule fur in basilica sancti Gaugerici, sancto Gaugerico intimante, comprehenditur.	33
XVI. — Subnectitur Ablebertus sive Enebertus, ex sancta stirpe progenitus.	<i>ibid.</i>
XVII. — Ille ad Martinus sepultus est, sed ad Milbodium translatus.	36
XVIII. — De sancto Autherto.	<i>ibid.</i>
XIX. — Quod S. Gislani ecclesiam consecravit, sanctum Vincentium excoluit, sanctam Waldetrudem et sanctam Aldegundem velavit.	37
XX. — Sanctum Vedastum levavit.	38
XXI. — Vinditanus episcopus successit, et de martyrizato S. Leodegario.	<i>ibid.</i>
XXII. — De corpore hujus martyris episcopi Ansoaldo, Hermenechario, et sancto Vindiciano contententibus, sorte Ansoaldus habuit.	39
XXIII. — Miraculum de sancto Amato, quod tempore sancti Vinditiani presulis contigit Cameraco.	<i>ibid.</i>
XXIV. — Quod tempore hujus sancti viri virgo Dei Maxelendis martyrizatur, percussorque excæcatur.	40
XXV. — Quod beatus episcopus virginis corpus ad locum interfectionis retulit, et Harduinus lumen recepit.	41
XXVI. — Quod super res Atrebatensis ecclesiæ S. Martini privilegium a Joanne papa confirmari obtinuit.	<i>ibid.</i>